

PŘEDOPPIDÁLNÍ MALOVANÁ KERAMIKA Z KUTNÉ HORY-KARLOVA

Jarmila Valentová

K ojedinělým nálezům doby laténské v českých zemích stále patří nálezy předoppidální červeně malované keramiky. Na existenci této specifické skupiny tzv. marnské keramiky s obdivuhodným rozhledem upozornil již J. L. Píč, který se zmiňuje o „keramice marnských kostrových hrobů“, dotýká se stejně jako mnohem později jiní autoři (např. Čížmář 1974, 472) jejího vývoje pod severoitalskými vlivy a již tehdy ji odlišuje od oppidální malované keramiky, kterou důvěrně znal ze stradonického oppida (Píč 1903, 87). K okruhu marnské keramiky Píč přiřazuje ze stradonických nálezů pouze jediný střep (o. c., tab. XLIX: 2), který i ze zorného úhlu pozdějších poznatků neodpovídá stradonické produkci, dle J. Břeně jde však pravděpodobně o import italské (etruské?) provenience (Břeně 1973, 116). I když sporadicky i mezi oppidální keramickou produkcí najdeme zlomky pouze s monochromním červeným nátěrem, jde většinou jen o náhodný výsek plochy jinak minimálně dvoubarevné, nebo o prokazatelně mladé tvary mís. Od oppidální malované keramiky se starší proud malované keramiky liší technologickým zpracováním, i když jde rovněž o keramiku vyráběnou na kruhu.

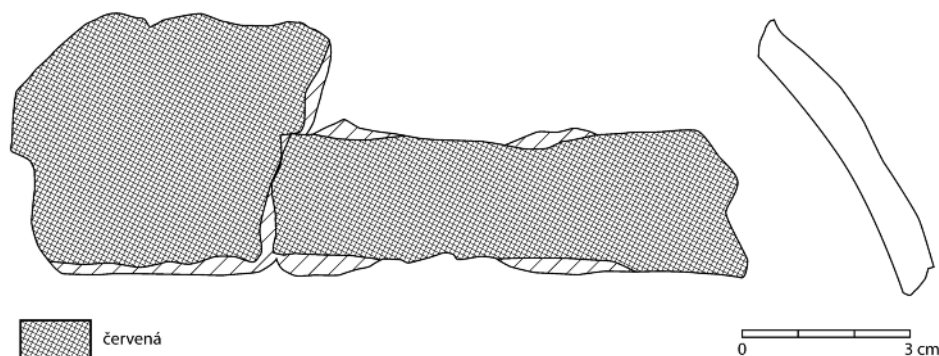
Problematikou červeně malované keramiky na základě nálezů z Čech se poprvé v celé šíři zabývala L. Jansová (1963). Malovanou keramiku z moravských keltských pohřebišť zveřejnil souhrnně M. Čížmář (1973). Jansová ve své studii uvádí tehdy čtyři známé nádoby ze tří českých pohřebišť, kromě nich zmiňuje sídlištní nález červeně malovaného fragmentu z jihočeských Kuřiman a dva fragmenty ze sídlišť na Kolínsku, přičemž nález z Nové Vsi uváděný Dvořákem (1936, 87) zná už pouze jako nerevidovatelný (Jansová 1963, obr. 1 a 2, 338). Z moravských pohřebišť je to dalších šest exemplářů rovněž ze tří pohřebišť, sídlištní nálezy zmiňovány nejsou (Čížmář 1973, obr. 1). Převažují tak jednoznačně nálezy v hrobových kontextech, i když v počtu pouhých šesti pohřebišť z území Čech i Moravy. Počet publikovaných nálezů příliš nevzrostl, je proto důležité zveřejnit každý další nově nalezený či nově revidovaný exemplář, což je cílem této krátké stati.

Popis nálezů

Kutná Hora-Karlov

V roce 1988 bylo při východním okraji Kutné Hory na předměstí Karlov při stavbě v areálu tehdejšího Vojenského opravárenského podniku narušeno dosud neznámé keltské pohřebiště (Valentová 1993). Záchraný archeologický výzkum provedlo v letech 1988 a 1989 Okresní muzeum v Kutné Hoře (nyní České muzeum stříbra Kutná Hora), kde je materiál uložen. Bohužel jedním z prvních hrobů, na které stavba v počátcích narazila, byl hrob č. 6 obsahující původně i červeně malovanou nádobu. Hrobovou jámu orientovanou ve směru sever-jih však prořala kanalizační rýha a kompletně ji zničila až na zbytek v severním profilu rýhy, který byl údajně z obavy před další devastací vybrán stavebními dělníky ještě před příchodem archeologa a následně jemu předán. K dispozici tak zůstala pouze fragmentární část pravé strany kostry pohřbeného jedince zachráněná dělníky z výkopu a fragment červeně malované nádoby, oddělený od kostí lebky zachované v profilu, takže lze uvažovat o původním umístění nádoby za hlavou pohřbeného. Jiné nálezy se nezachovaly, stopy kysličníku železa na pravém femuru signalizují přítomnost železného předmětu, dle polohy by bylo možno uvažovat nejspíše o meči. Dle antropologické analýzy šlo pravděpodobně o dospělého jedince mužského pohlaví ve věku adultus II, štíhlé svalnaté postavy (za určení děkuji RNDr. Jaroslavě Pavelkové).

Fragment hrdla a plecí vyšší nádoby s výraznými zbytky tmavšího červeného nátěru, s lehce modelovaným náznakem širokého vývalku (obr. 1). Vnitřní i vnější povrch sytě světle okrový, střed střepu na lomu výrazně šedý. Technologie: masivní střep (6–8 mm) nápadně kompaktní, na vnitřním povrchu zvlhčený. Materiál je jemně plavený, snadno oti-

Obr. 1. Kutná Hora-Karlov. Fragment červeně malované keramiky

ratebný jako křída, s měkkým povrchem, který vně má drobné dírký, které však nejsou ani na lomu, ani na vnitřním povrchu, a tudíž jejich vznik nelze jednoznačně přičítat vypálení organických příměsí (přír. č. 105/92 ČMS Kutná Hora).

Nová Ves u Kolína?

Masivní spodní část velké nádoby (dutá noha, zachována do výšky 42 mm) z hutné, sytě tmavě šedé hlíny s makroskopicky rozlišitelnými bílými zrnky (křemen?). Vnější povrch v celé ploše s tmavším leskle červeným nátěrem. Síla střepe 10–15 mm (Regionální muzeum v Kolíně, inv. č. Dv. 8793).

Vzhledem ke ztrátě druhého dílu Dvořákova předválečného inventáře nelze lokalitu již ověřit, mělo by však jít o Dvořákem uváděný nález z Nové Vsi u Kolína, druhý Dvořákův nález červeně malované keramiky z lokality Cerhýnky uváděný Jansovou (1963, 338) byl již revidován v depozitáři muzea. Materiál z laténské sídlištní jámy v Nové Vsi, jejíž obsah Dvořák nepopisuje, byl nově v muzeu také identifikován při evidenci nezapsaných starších nálezů, ale není opět v současné době dostupný.

Shrnutí

Oba výše popisované fragmenty z Kutné Hory a Nové Vsi u Kolína byly fyzicky vizuálně srovnány s nálezy již publikovanými jak z Čech, tak z Moravy. Fragment z Kolínska jim zcela odpovídá jemným zpracováním hmoty a její zvláštní hutností, nepříliš kvalitním vypálením, masivností a výrobou na kruhu, a liší se od jejich sytě žlutohnědé barvy pouze převládajícím šedým zbarvením, které však částečně najdeme i na nádobách z pohřebišť. Fragment z Kutné Hory-Karlova se od těchto nálezů liší nápadně světlým žlutým zbarvením a křídovitým otěrem a nezdá se pocházet ze stejného produkčního centra. Fragment nádoby na noze z Kolínska nelze pro malé rozměry také přesněji tvarově zařadit. Z dosud známých tvarů červeně malované keramiky z Čech se snad blíží nádobě na noze z Úhřetic u Chrudimi, která je i prostorově Kolínsku nejbližší. Pokud je fragment skutečně z Nové Vsi u Kolína, pochází z důležité polykulturní lokality na labském levobřeží, s nepřetržitým pravěkým vývojem a s mnoha doklady dálkového obchodu už od staršího pravěku. Dosavadní české nálezy červeně malovaných nádob pocházejí kromě sporadických zlomků ze sídlišť zatím pouze z laténských žárových hrobů (Úhřetice, Strakonice), nález z Kutné Hory je prvním doložitelným nálezem z kostrového hrobu na území Čech. Na Moravě jsou tyto nálezy doloženy výhradně z hrobových kontextů, kostrový hrob je však zatím rovněž jediný (Brno-Maloměřice, hr. 22).

Žárový hrob z Úhřetic je řazen Filipem jako velmi mladý, až snad do poloviny 1. století př. Kr. (Filip 1956, 210). Nověji byl podrobně zhodnocen P. Sankotem, který ho klade až do konce 4. století př. Kr. (Sankot 2006, 250). Kutnohorský nález zůstal bohužel bez dalších nálezových souvislostí blíže nedatovatelný a o pravděpodobném stáří hrobu lze uvažovat pouze podle polohy kostrového hrobu ve starší části pohřebiště, jehož převážná část je datovatelná do LT B2, snad s ojedinělým mírným časovým přesahem oběma směry (Valentová 1993). Zdá se tak, že nálezy červeně malovaných nádob z hrobů z Kutné Hory a z Úhřetic u Chrudimi jsou si nejen prostorově (ca 40 km), ale i časově blízké, a doplněny o dva sídlištní nálezy z blízkého Kolínska, které ovšem zůstávají zatím časově nezařazené, mohou signalizovat určité spojitosti v rozšíření této nečetné skupiny nálezů.

LITERATURA

- Břeň, J. 1973: Pozdnělaténská malovaná keramika v Čechách, Sborník Národního muzea v Praze, řada A-Historie 27, č. 4-5.
- Čížmář, M. 1973: Malovaná keramika na moravských keltských pohřebištích, Archeologické rozhledy 26, 468-475.
- Dvořák, F. 1936: Pravěk Kolínska a Kouřimska. Kolín.
- Filip, J. 1956: Keltové ve střední Evropě. Praha.
- Janšová, L. 1963: Laténská červeně malovaná keramika z českých nálezů, Památky archeologické 54, 336-342.
- Píč, J. L. 1903: Hradiště u Stradonic. Starožitnosti země České II. Praha.
- Sankot, P. 2006: New conservation of a La Tène cremation grave from Úhřetice. In: Vita archaeologica, sborník Vita Vokolka. Hradec Králové-Pardubice, 243-254
- Valentová, J. 1993: Výsledky záchranného výzkumu keltského kostrového pohřebiště v Kutné Hoře-Karlově, Archeologické rozhledy 45, 623-643, 679-680.

DIE GEMALTE KERAMIK AUS DER ZEIT VOR OPPIDA AUS KUTTENBERG-KARLOV

Mit Rücksicht auf das unzählreiche Vorkommen der rot gemalten Keramik in den tschechischen Ländern ist wichtig die Veröffentlichung vom jeden neuen Fund. Im Jahre 1988 wurde das keltische Gräberfeld durch den Bau in Kuttenberg-Karlovo gestört. Ein von den ersten Gräbern war leider das Grab Nr. 6 mit dem rot gemalten Gefäß. Die Grabgrube wurde fast ganz durch die Kanalisationsrinne vernichtet. Es wurden nur ein Fragment der rechten Seite des Skeletts von der beerdigten Person und ein Fragment von dem Hals und den Schultern des Gefäßes mit ausdrucksvollen Resten eines dunkleren roten Anstrichs und der leicht modellierten Andeutung des breiten Walzgutes gerettet. Das Gefäß befand sich offenbar hinter dem Kopf des Beerdigten. Andere Funde blieben nicht erhalten. Die Spuren vom Eisenoxid auf dem rechten Oberschenkel signalisieren die Anwesenheit des Eisengegenstandes – vermutlich eines Schwertes laut der Lage. Laut der anthropologischen Analyse handelte es sich vermutlich um eine erwachsene Person der männlichen Gestalt im Alter Adultus II mit der schlangen muskeligen Figur. Das Körpergrab kann nur nach seiner Lage in dem älteren Teil des Gräberfeldes, das meistens aus der Stufe LT B2 stammt, datiert werden.

Es ist auch neu das angeblich verlorene und vor kurzem revidierte Fragment des rot gemalten Gefäßes aus Nová Ves bei Kolín erwähnt. Obwohl das Fragment aus der Region Kolín visuell ganz mit seiner technologischen Bearbeitung der überwiegende Menge von bisher bekannten Gefäßen aus tschechischen und mährischen Gräberfeldern entspricht, unterscheidet sich das Fragment aus Kuttenberg-Karlovo teilweise von diesen Funden und es scheint nicht, dass es aus dem gleichen Produktionszentrum stammt.

Abb. 1. Kuttenberg-Karlovo. Das Fragment der rot gemalten Keramik